

BREUS COMENTARIS A L'AVALUACIÓ DE LA RECERCA EN CIÈNCIES JURÍDIQUES, EN PARTICULAR EN DRET CIVIL

1. Quins són els principals problemes en l'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials?

a. El diferent paper dels llibres o articles en les Humanitats i Ciències Socials.

b. Diferència entre àrees de coneixement que s'ocupen de temàtiques universals, de les àrees amb objecte d'estudi delimitat territorialment.

Hi ha un primer problema comú a tota l'avaluació de la recerca, encara que al qüestionari figuri com a punt 4: es pot avaluar una recerca sense conèixer aquesta recerca? Dit més clarament: és admissible que els avaluadors dels sexennis de recerca, per esmentar un supòsit paradigmàtic, avaluïn sense haver llegit les monografies o els articles que se sotmeten a l'avaluació? Intuïtivament, la resposta hauria de ser negativa; ara bé, el sistema seria viable si els avaluadors s'haguessin de llegir, pel cap baix, un parell de centenar d'articles i monografies en el procés anual d'avaluació? Intuïtivament, la resposta torna a ser negativa.

Per a enunciar el segon problema, permeteu-me que m'inspiri en el gran Kelsen: qui avalua l'avaluador? Aquesta pregunta va molt més enllà de qui tria i amb quins criteris a l'avaluador. Per què no hi ha estadístiques públiques dels resultats de cada avaluador o comissió o panell d'avaluadors, fent-ne una comparativa? No voldria que se m'entengués malament, i no hi ha cap intenció inconfessable en el que vaig a dir, però, és escaient que s'encomani un projecte per proposar criteris de qualitat de les publicacions a qui és director d'una de les publicacions –de molt i creixent prestigi, sens dubte– la qual –amb tot el mereixement, que quedi clar– surt entre el top ten? Vull dir que cal dotar de transparència a tot el sistema, cal saber qui s'escull com avaluador i per què.

El tercer gran problema és si els criteris de les avaluacions poden ser universals, vàlids per a qualsevol branca del dret i per a qualsevol país. Amb això entro directament en el punt 1.b. Si s'agafa el llistat de les revistes més rellevants en l'àmbit del dret civil d'acord amb l'informe publicat a la revista InDret 2008/3, només n'hi ha dos on es puguin publicar articles en català, i cap d'elles específicament dedicada al dret civil català. Per consegüent, l'investigador que es dedica al dret civil català pot contemplar amb temor el procés d'avaluació (o, si voleu, no trobarà estímuls per seguir fent recerca en dret civil català), encara que això pugui ser infundat (el meu primer sexenni de recerca es va reconèixer amb dues monografies de dret civil català en català i un article en català sobre dret civil català). Tampoc estarà tranquil l'investigador que publiqui fora de l'estat en idioma no estatal: qui no ha sentit la brama que els articles en anglès no són sinó traduccions de treballs ja publicats en llengua estatal o simples publicacions divulgatives? Aquí sí que caldria establir unes regles del joc transparents i, penso, el govern de Catalunya no pot romandre neutral si vol potenciar una recerca que li hauria d'interessar promoure (aquí sí que la meva argumentació val igualment per la història de Catalunya o la filologia catalana, per exemple).

El quart problema, lligat amb la pregunta 1.a, és si totes les publicacions valen igual. Ha de comptar el mateix un article de 10 pàgines que una monografia de 500? La resposta crec que és evident: i per què no? Les 10 pàgines poden contenir una aportació original que obri nous camps en la ciència jurídica, i la monografia de 500 pàgines pot ser una mera recopilació d'opinions d'altri sense cap aportació; encara més, permeteu-me dir que cap aquest resultat pot empènyer l'objectivació excessiva dels criteris de qualitat: que cal tenir almenys una monografia perquè em donin el tram, doncs cap

problema, jo escric el llibre, com que els avaluadors no el llegiran, el sexenni a la butxaca. Amb la qual cosa tornem al primer problema: com avaluem les aportacions? Sense llegir-les? En torno a parlar al punt 4.

2. Qualitat d'una investigació *versus* qualitat de la difusió. Quins han de ser els criteris de qualitat en la investigació en Humanitats i Ciències Socials (per grups específics)?

En la meua opinió, caldria anar a un sistema mixt d'indicis objectius de qualitat conjugat amb un coneixement directe de les publicacions per part dels avaluadors.

El primer que cal és comprovar que la publicació existeix. No estic fent broma: conec un cas, ja fa uns quants anys, que en un procés d'avaluació per a promoció algú va aconseguir un ISBN d'una editorial "controlada" i va fer constar com a mèrit un llibre amb títol i ISBN que mai no ha existit en la realitat. Per tant, primer caldria que hi hagués algun funcionari amb la comesa de comprovar les dades que els avaluats proporcionen (la publicació, el lloc i la data de publicació, l'extensió), a fi de donar més garanties i seguretat al sistema avaluador.

En segon lloc, cal trobar un criteri de classificació de les revistes que satisfaci tothom, cosa més que difícil. El tema de l'impacte de les revistes jurídiques no està resolt: no hi ha un índex de referència en ciències jurídiques –i si hi fos, tampoc deixaria de ser discutible, com qualsevol altra classificació–. A mi, per exemple, la llista final d'[InDret 2008/3](#) no em convenç plenament; potser el seu problema és que pretén ser universal –val la pena notar les diferències entre les revistes que proposen els catedràtics (inaudit que quatre optin per la Rivista de Diritto Agrario entre les revistes estrangeres més prestigioses: tants catedràtics de dret civil agraristes hi ha a Espanya?) i els professors titulars– o potser el problema és que al respondre l'enquesta tots hem dit les revistes on publiquem i no les revistes on voldríem publicar–. Sí em sembla important que hi hagi consens en les tres revistes espanyoles més prestigioses, hi estigui o no jo d'acord –que no hi estic, per si algú ho vol saber, amb una d'elles–. També em sembla destacable la baixa participació en les enquestes (només un 25% dels catedràtics han respost). Però en tot cas, sigui aquest o sigui un altre, cal acordar un primer element objectiu de valoració: uns criteris de classificació sobre la base de les revistes generalment acceptades com de qualitat, el nombre de els quals no hauria d'excedir de 10 estatals i 20 d'internacionals. Criteris de qualitat haurien de ser que funcionés un criteri de selecció per comitè científic no endogàmic de qualitat contrastada –nombre de sexennis dels membres del comitè científic, per exemple– i el comitè científic, sens dubte. El nombre de cites pot ser rellevant si es controla que sigui fora del cercle d'influència de l'autor, però el cost d'aconseguir-les és molt elevat, i quan la publicació és recent resulta gairebé impossible que hi hagi cites. Quant a les recensions, pot succeir el mateix que amb les cites si la publicació és molt recent dins del sexenni i hi ha un perill de mercadeig de recensions que és difícilment evitable.

Hi ha un segon criteri objectiu que penso que també hauria de servir per fer dreuera: que la publicació pertanyi a un membre de grup consolidat i que s'emmarqui en un projecte de recerca competitiu. D'aquesta manera evitaríem el cost d'una tercera avaluació sobre les mateixes persones i les mateixes produccions científiques. Amb això responc també als punts 6 i 7 del qüestionari: s'hauria de presumir que si la publicació pertany a un membre de grup de recerca consolidat dins d'un projecte de recerca competitiu i en una de les revistes considerades de qualitat, l'avaluació positiva hauria de ser immediata.

I s'hauria de garantir que els avaluadors, en la resta de casos, tingués accés a les publicacions a fi de poder valorar-les personalment. Pensem no només en revistes o

editorials no classificades, sinó també que es funden revistes noves, per exemple, en quatre anys la European Review of Contract Law ha guanyat un prestigi notable, i ara s'anuncia el Journal of European Tort Law. Però, és clar, això vol dir disposar de mitjans tècnics i humans que les administracions competents haurien de garantir si aposten veritablement –no nominalment– per la qualitat de la recerca.

Per què insisteixo tant en que els avaluadors coneguin personalment les publicacions? L'AQU manifesta expressament (http://www.aqu.cat/uploads/professorat/triptic_merits/Sitio%20web/AvRecercaProcediment.html) que els criteris que aplica la Comissió d'Avaluació de la Recerca són els mateixos que aplica la CNEAI. I quins són aquests? Doncs segons es publica al web corresponent

(<http://www.educacion.es/horizontales/ministerio/organismos/cneai/criterios-evaluacion.html>)= , són:

“Las aportaciones se valorarán teniendo en cuenta la originalidad, el rigor, la metodología y la repercusión que hayan tenido en el ámbito del derecho.

Se valorarán preferentemente:

a) Aquellas que desarrollen nuevas perspectivas del pensamiento jurídico.

b) Las que supongan investigaciones originales sobre la evolución histórica, social o cultural de las normas.

c) Los estudios y trabajos de política jurídica y aquellos que introduzcan propuestas relevantes de perfeccionamiento de las normas en relación con el sistema jurídico español o internacional. Aquellos que aporten conocimientos e instrumentos conceptuales y analíticos para mejorar la eficacia de las normas jurídicas y el cumplimiento de sus objetivos, así como los análisis que ofrezcan soluciones a problemas de interpretación, lagunas y contradicciones del ordenamiento jurídico español o internacional.

d) Los análisis de jurisprudencia que se basen en un conjunto de sentencias sobre un tema o temas conexos, que tengan por objeto esclarecer los criterios de actuación de los tribunales y su evolución, así como los comentarios sobre sentencias especialmente relevantes para el entendimiento y posterior aplicación del derecho.

e) Las obras generales que se reconozcan como de referencia dentro de la disciplina o supongan un progreso en la organización de un campo temático poco estructurado”.

Sense un coneixement directe, és a dir, sense accés dels avaluadors als articles o monografies, com es pot saber que una publicació “desenvolupa noves perspectives del pensament jurídic” o que “introdueix una proposta rellevant”?

3. Criteris per determinar la ubicació d'una publicació en un llistat de referències. Quins dels criteris detectats en el punt anterior són pertinents?

Criteris pertinents:

-la qualitat de la revista

-la pertinença a un grup consolidat

-que la publicació s'emmarqui en un projecte de recerca competitiu.

Criteris de qualitat de les revistes i les editorials:

-el peer review (caldría que els tècnics dels organismes avaluadors tinguessin coneixement de com s'articula en la pràctica el peer review)

-el comitè científic (per exemple, el nombre de sexennis de recerca que tenen els membres del comitè científic)

No ha de ser mai un criteri negatiu l'idioma de la publicació ni el tema de la publicació, tant si és dret civil català com dret privat europeu com dret nordamericà; en

especial, no s'ha de penalitzar les llengües no estatals ni l'anglès, i això s'ha de manifestar obertament en les convocatòries.

5. Intensitat de la investigació (volum de publicacions) i figures d'acreditació. Diferents figures d'acreditació requereixen diferents volums i qualitat de la difusió?

Em sembla evident que els criteris de qualitat de les diferents figures d'acreditació han de ser els mateixos, tant si es tracta de lector com d'agregat o catedràtic. El que, evidentment, sí ha de variar és la intensitat (el nombre de publicacions), però no la seva qualitat.

Permeteu-me una pregunta: per què no és disponible al web de l'AQU http://www.aqu.cat/aqu_catalunya/estructura/organs_avaluacio_acreditacio_certificacio/avaluacio_recerca/car_ciencies_socials.html el currículum dels dos juristes que formen part de la comissió específica de ciències socials?

8. Investigació i transferència de coneixement en les Humanitats i Ciències Socials. Problemàtiques i potencialitats.

La forma principal de transferència del coneixement és les publicacions; a més, així és com s'acostuma a expressar als projectes de recerca que se sol·liciten.

A partir d'aquí sorgeixen algunes qüestions. Una altra forma de transferir coneixement és l'organització de congressos, i els resultats dels congressos solen ser objecte de publicació. Doncs bé, després de llegir els criteris d'avaluació de la CNEAI, jo no tinc clar que l'edició d'un llibre de congrés –no una concreta ponència o comunicació que es publica, sinó l'edició en si mateixa– pugui ser una publicació de qualitat als efectes d'una de les cinc aportacions dins del sexenni amb garanties d'èxit. I, en canvi, l'edició suposa molta feina i molts resultats de transferència: suposa haver d'escollir ponents i temes, que formin una unitat temàtica, vetllar per la qualitat de cada concreta ponència o comunicació, la tasca més mecànica de l'edició, el control del procés editorial, recepció de proves, etc. Hi ha llibres d'aquesta mena molt citats però sense un concret capítol atribuïble a l'editor i que no tinc clar que hores d'ara puguin constituir un mèrit de recerca a efectes de sexennis.

Una forma diferent de transferir coneixement és la participació en comissions prelegislatives. Quina forma més important per al jurista de transferència de coneixement que convertir la seva recerca en un text legal? Doncs bé, només forçant la lletra de l'apartat c) abans transcrit aquesta transferència de coneixement de la recerca pot ser objecte de valoració –no és ni article ni monografia–, conclusió que penso que mereix una revisió, en particular a Catalunya on s'està desenvolupant de manera tan important el nostre dret civil.

Finalment, també es transfereix coneixement amb els manuals. No és una aportació científica de primer ordre un manual que intenta presentar de manera endreçada un sector de l'ordenament jurídic acabat de reformar o on abans no hi havia cap manual, que a més transmet als operadors jurídics –advocats, notaris, registradors– el coneixement creat? És clar, els manuals només podrien constituir una aportació avaluable un sol cop, llevat que hi hagués una reforma legal major, aspecte que novament hauria de quedar en mans de la decisió sobre la base del coneixement directe del comitè avaluador.

ALGUNES PROPOSTES

1. Cal que l'AQU tingui una classificació definitiva de revistes i editorials de l'àmbit de les ciències jurídiques, revisable per triennis. Aquest llistat l'haurien d'elaborar els

professors universitaris amb tres/quatre/cinc –a definir– sexennis de recerca que suposessin el 100% dels trams possibles, prenent com a criteris el funcionament del peer review i els mèrits objectius dels reviewers. Al final, tots ens afanyaríem a publicar en aquelles revistes, les que fossin.

2. Les publicacions de membres de grups consolidats en el marc de projectes d'investigació competitiu publicats en aquestes revistes haurien de merèixer l'avaluació positiva directa.

3. En el cas d'altres publicacions, els avaluadors les han de poder conèixer directament per avaluar-les.

4. Cap discriminació per la llengua emprada en la recerca, i que això sigui públic.

5. Que es coneguin els avaluadors i els seus currículums, i que es raoni el per què de la seva elecció pels responsables polítics. Publicació i comparació dels resultats històrics de cada comitè avaluador.

6. Publicació dels criteris d'avaluació i dels resultats de l'avaluació (tant per cent positius/negatius i resum dels criteris denegatoris).

7. Inclusió com a aportació avaluable els treballs prelegislatius i les edicions de llibres de congressos de gran repercussió en l'àmbit jurídic.

8. En definitiva, dotar de més informació i de més transparència al procés avaluador i als seus resultats.

Antoni Vaquer Aloy
Catedràtic de dret civil
Universitat de Lleida